

PROPOSTA PER A UNA
COMUNICACIÓ INCLUSIVA
MITJANÇANT L'ADAPTACIÓ DEL
SISTEMA SAAC EN ELS
MITJANS

Grau de Comunicació Cultural
Autora: Joana Pradell Garcia
Tutor: Narcís Iglesias
Data: 03/06/2021

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	3
2. DEFINICIÓ D'OBJECTIUS I PREGUNTES D'INVESTIGACIÓ	3
3. MARC TEÒRIC.....	4
3.1. QUÈ ÉS LA COMUNICACIÓ NO VERBAL?	4
3.2. CEE PALAU	10
4. METODOLOGIA.....	13
5. MARC PRÀCTIC	15
5.1. PLA ESTRATÈGIC.....	15
5.2. PROPOSTA COMUNICATIVA.....	19
5.3. PLA DE DIFUSIÓ.....	23
6. RESULTATS.....	25
7. CONCLUSIONS	25
8. BIBLIOGRAFÍA.....	29
9. ANNEXES: Entrevistes.....	30
9.1. EDUCADORA CEE PALAU. GIRONA	30
9.2. DIARI HORA NOVA. FIGUERES	37

1. INTRODUCCIÓ

Aquesta recerca tracta l'àmbit de la comunicació no verbal en l'educació i en els mitjans de comunicació digitals, convencionals i audiovisuals. L'estudi sorgeix com a resultat de la manca d'interacció entre persones amb diversitat funcional i els mitjans de comunicació convencionals establerts. És a dir, en un món tan globalitzat i amb tanta diversitat sociocultural, en què es parlen i entenen multitud d'idiomes i llengües, encara no s'ha establert una adaptació comunicativa comuna, que pugui arribar a tota una societat de forma homogènia.

El segle XXI destaca, entre altres coses, pels seus grans avenços tecnològics i, en el cas dels mitjans de comunicació s'han vist obligats a crear nous formats digitals traduïts en diferents llengües o, almenys, donant l'opció de triar la llengua en què vol ser llegit el diari, per tal que aquest sigui el més inclusiu possible en una societat. En canvi, no ha desenvolupat una opció que ofereixi llegir o escoltar aquell mitjà de comunicació, sigui una televisió sigui un diari convencional, especialitzat per a la comprensió visual i auditiva de persones amb capacitats neuromotores reduïdes. Per tant, és una investigació que enfoca la desigualtat d'interacció comunicativa entre una part de població que no té una discapacitat de comprensió auditiva, visual i oral, sinó que la té desenvolupada d'una manera diferent o considerada socialment com a no convencional. Per aquest motiu, l'objectiu fonamental del treball és exposar els resultats de l'anàlisi de la comunicació no verbal contemplada pels mitjans de comunicació i proposar un nou pla comunicatiu per millorar l'homogeneïtzació comunicativa de la societat gironina i, posteriorment, més globalitzada.

2. DEFINICIÓ D'OBJECTIUS I PREGUNTES D'INVESTIGACIÓ

La hipòtesi objecte d'aquest estudi neix de la desigualtat en què és tractat el col·lectiu amb diversitat funcional, respecte de la resta de la societat. Concretament, faig referència a la interacció entre els mitjans de comunicació convencionals i les persones amb diversitat funcional.

L'objectiu general de la recerca és homogeneïtzar la forma de comunicació convencional i la comunicació no verbal de la premsa i la televisió, a través del sistema SAAC (Sistema Augmentatiu i Alternatiu de la Comunicació).

Referent a l'objectiu específic, el sistema SAAC és l'eina específica per poder crear una aplicació o un suport comunicatiu manual o digital, per tal que una persona amb paràlisi cerebral, tingui l'oportunitat d'interactuar en una taula rodona, participar en un debat o tenir un *feedback* amb la informació rebuda, provinent d'una notícia o d'una crítica.

3. MARC TEÒRIC

3.1. QUÈ ÉS LA COMUNICACIÓ NO VERBAL?

En termes generals, quan es parla de comunicació entre els éssers humans, automàticament es tendeix a referir-se a la comunicació verbal: el llenguatge que permet a l'individu expressar-se amb els altres a través de pensaments, emocions, entre moltes altres coses que ajuden a entendre'ns entre les persones. Però, en canvi, hi ha molt poca informació sobre el tipus de comunicació i llenguatge no verbal, el qual és molt actiu en la vida quotidiana: el llenguatge del cos, en definitiva, el llenguatge no verbal. En conclusió, el tipus de comunicació que experimenta una persona amb paràlisi cerebral.

Segons la psicologia de la comunicació, entre un 50 i un 70 per cent dels missatges que s'emeten o es reben en la vida diària són no verbals: la distància personal, l'actitud, la mirada, els gestos o les expressions facials, comporten una gran part de la comunicació que considerem 'verbal'. Per tal d'expressar una simple emoció, la complementes amb un senyal de moviment facial o de gest, que ajuda a entendre com ens sentim, per exemple, quan s'està enfadada. En el cas de les persones amb paràlisi cerebral, el seu tipus de comunicació es fa a través de la mirada, gestos facials o inclús corporals. Se sap si aquesta persona es troba bé, quin estat d'ànim té o inclús si alguna cosa li agrada o no, a través de l'expressió facial, ja que és la part del cos que utilitzen més per comunicar-se. Amb elles i ells es confirma que una mirada val més que mil paraules, ja que ho expressen absolutament tot, a més de fer-ho a través de sons vocals.

Fa més d'un milió d'anys que l'home començà a comunicar-se, però no ha estat fins els últims vint anys quan s'ha començat a fer investigacions sobre aquest àmbit. Hipòcrates, el metge més important de l'Antiga Grècia (460 a.C.), confirmava que qualsevol cosa que passés a la ment d'algú influiria al cos. Charles Darwin, el 1872 també llançà un estudi sobre les expressions facials i el

llenguatge corporal; Sigmund Freud, seguint la idea d'Hipòcrates, deia que cos i ment estaven interrelacionats i aquest fet s'expressa a través de símptomes que ell anomena *lapsus linguae* (equivocacions involuntàries en les paraules que una pronuncia, o en els actes que realitzem).

Roman Jakobson (1896 – 1982) (Ruiza, 2004), un dels grans estudiosos de la lingüística, en la seva obra explica les disciplines de l'antropologia, la patologia del llenguatge, l'estilística, el folklore i la teoria de la informació. Ell és qui creà la primera definició moderna del fonema: 'impressió mental d'un so, unitat mínima distintiva o vehicle semàntic mínim'. I, alhora, va reduir totes les oposicions fonològiques a tan sols dotze, de les quals destaquen en diacronia: sonores/no sonores; nasals/orals; vocàliques/no vocàliques, etc.

La seva teoria de la informació es va constituir el 1958 i està articulada entorn els factors de la comunicació: emissor, receptor, referent, canal, missatge i codi. A través d'això, l'investigador descobrí les funcions del llenguatge: expressiva, apel·lativa, representativa, fàtica, poètica i metalingüística, completant el model de Karl Bühler (1879-1963) (Herder, 2017).

La 'Lingüística y poética' de Roman Jakobson declara que totes les conductes verbals s'orienten amb un fi i, per més que aquests fins siguin diferents, els estudis literaris de la poètica i de la lingüística consisteixen en el mateix: una diacronia i una sincronia, alhora. Però, un dels grans problemes dels estudis lingüístics és que hi ha diferències entre els parlants. Segons Jakobson és innegable que cada comunitat lingüística tingui el seu propi llenguatge el qual ofereix un codi lingüístic comú entre parlant i oient, però aquest mateix codi està format per una sèrie de subcodis que es caracteritzen per tenir una funció lingüística diferent.

Per tant, perquè un missatge arribi de l'emissor al receptor s'ha d'establir, d'una banda, un codi lingüístic que estigui organitzat en unitats i regles pròpies de cada llengua o sistema lingüístic i, d'altra banda, un canal que permeti establir la comunicació entre els dos usuaris. Tanmateix amb les persones amb paràlisi cerebral es duu a terme una barreja de llenguatge verbal combinat amb un quadern comunicatiu adaptat a l'usuari amb pictogrames i paraules concises. Tot dependrà del tipus de paràlisi que experimenti l'usuari, ja que tots tenen un nivell

cognitiu diferent i cada persona és diferent de l'altra, però el model que s'explica a continuació és el més convencional per totes i tots.

Aquest model permet establir sis funcions essencials del llenguatge inherents a tot procés de comunicació lingüística i relacionades directament amb els sis factors esmentats:

1. Funció Emotiva
2. Funció Apel·lativa
3. Funció Referencial
4. Funció Metalingüística
5. Funció Fàtica
6. Funció Poètica

Tot i això, la comunicació que s'esmenta prové ja des del naixement de l'ésser humà. Les psicòlogues han estudiat que el primer símptoma d'expressió comunicativa és a través de les percepcions sensorials 'externes' que causen, inevitablement, una percepció 'interna'. És a dir, el 'jo' subjecte neix i el primer símbol que desenvolupa és el 'tacte': el bebè sent que el seu cos està sent tocat per una altra persona, ja sigui la seva mare o pare i, a partir d'aquí, l'infant inicia una exploració activa i progressiva del seu cos: el dit, posant-se'l a la boca, les posicions del cos, etc. Però això no passa si el bebè no té una atenció psíquica prèvia dels seus pares. Progressivament, quan la nena o nen va creixent, desenvolupa altres estímuls olfacte, oïda i, finalment, acaba per arribar a comunicar alguna paraula.

3.1.1. EL LLENGUATGE DEL COS I L'ENTORN

L'activitat mental i física humana queda influïda per les condicions comunicatives de l'entorn on creix el subjecte, és a dir, "el cuerpo, tal como lo percibe el ser humano, no es una cosa "natural" ni preexistente, sino que se construye a lo largo de un proceso basado en la constante articulación y dialéctica entre los aspectos que se van constituyendo constantemente desde el sujeto, con el entorno en el

que vive”¹. Això és el que pren de referència l’individu en el seu creixement i que ve transmès pel llenguatge verbal (la paraula) i el no verbal (les imatges de la seva realitat: els gestos, les classes de tacte i de contacte, les postures, les actituds corporals i molts altres). També influeix la cultura que hi hagi en l’entorn on neix aquella persona: els hàbits higiènics, les cerimònies, la bellesa i l’estètica en general, els moviments o tradicions típiques d’aquella cultura, etc. A partir de tot això, l’usuari/a desenvoluparà el seu propi llenguatge no verbal que, segurament, serà molt diferent d’una altra persona que visqui a l’altra punta del món.

Per exemple, no s’expressarà de la mateixa manera una persona que visqui a Anglaterra, en què parlarà el seu idioma (l’anglès i algun més), tindrà una sèrie de tradicions, i una cultura en concret, que un esquimal que viu en un poble indígena de la Sibèria oriental.

Així doncs, cada persona té el seu propi estil de comunicació, però totes, incloent les persones amb paràlisi cerebral, coincideixen en el mateix: aquest tipus de llenguatge no verbal, basat en els gestos, emocions i expressions corporals, que complementen el verbal, és a dir, la paraula.

3.1.2. INDICADORS BÀSICS

Quins són els indicadors bàsics de la comunicació no verbal, segons Teresa Pont?

Tot subjecte té una imatge del seu cos que ve donada pels sentits, però no només per aquesta percepció física, sinó que les experiències de les vivències i de la vida quotidiana en què ha crescut l’ésser, queden reflectides en les manifestacions expressives i els llenguatges corporals.

Friedrich Nietzsche deia que el que li passa al cos, li passa a la persona sencera, ja que el cos és el missatger de tot allò que la persona no és conscient i que subjeu en el subconscient.

---

¹ Frase extreta de l’estudi de la psicòloga clínica i psicoterapeuta, Teresa Pont, anomenat *La comunicació no verbal*
<http://openaccess.uoc.edu/webapps/o2/bitstream/10609/111046/7/La%20comunicaci%C3%B3n%20no%20verbal%20CAST.pdf>

Per tant, les persones s'expressen amb el cos, amb un llenguatge corporal que va més enllà de les paraules. De fet, és més que això, la consciència, el 'jo' interior, és la prèvia a la paraula. Quan algú viu alguna experiència plaent, per exemple, l'observació del mar. Els pensaments van previs a la paraula; el cos primer rep les sensacions olfactivas, tàctils (brisa) i inclús la sonoritat (el so de les onades trencant-se amb les roques quan xoquen). Posteriorment a aquesta experiència primitiva, venen les paraules, la transmissió verbal del que t'ha transmès allò.

L'Hongarès Tadeusz Kowzan, pioner en els estudis dels sistemes semiòtics i sistemes de signes, fa una lectura de l'humà en la posada de l'escena als anys 50 i ho classifica en el gest, la mímica, el so, el to, la música, la paraula, el moviment, etc. El teatre és un gran exemple de la comunicació no verbal, ja que l'objectiu de les actrius és arribar a l'espectadora a través de les paraules, però, sobretot, a través de les emocions que són expressades mitjançant el cos, en format de gestos i moviments.

Així doncs, cos i ment estan interrelacionats per aconseguir una bona comunicació entre emissora i receptora, en què les actituds, les postures i els gestos ajuden a entendre les paraules que una transmet.

En el cas de l'anàlisi de persones que tenen un desenvolupament cognitiu que no els permet fer ús clar de la paraula, ho fan mitjançant sons vocals. Per exemple, un cas seria el d'una nena que no té mobilitat física autònoma i que per fer-se entendre ho transmet amb sons o amb gestos facials, com ara, arrufar el nas si alguna cosa no li agrada. D'aquesta manera, l'usuari emet que no està còmode i per descobrir la raó per la qual se sent així, ho comprens mitjançant preguntes que es puguin respondre amb un 'sí' o un 'no'. D'altra banda, un altre cas pràctic és el d'un nen que per interrelacionar-se fa ús d'un quadern comunicatiu personalitzat per al seu desenvolupament comunicatiu i que respon amb un 'sí' o un 'no' a les preguntes concises que se li fan. A més, quan no sap com respondre per confirmar o negar, ho indica, per exemple, amb el plor. És a dir, deixa caure llàgrimes si no vol seguir fent allò que se li proposa.

Es tracta doncs, de descobrir la personalitat de cada persona, de quin tipus de comunicació s'adapta millor, quins indicadors té aquesta persona per comunicar-

se, com transmet i com rep la informació l'usuari, etc. S'han de tenir molts aspectes en compte ja que totes elles, tot i tenir característiques cognitives més o menys generals, no totes s'expressen i ho verbalitzen de la mateixa manera.

3.1.3. LA COMUNICACIÓ NO VIOLENTA (CNV)

La CNV té relació amb la Comunicació No Verbal, perquè es tracta d'una altra manera de comunicar-nos. La Comunicació No Violenta, coneguda com CNV, és una manera més efectiva perquè l'ésser humà es comuniqui fent ús de l'empatia per resoldre els conflictes sense violència.

És un procés que consta de quatre passos i proposa la millor manera de satisfer les necessitats de les persones amb l'objectiu de viure en harmonia amb les altres: observar els actes concrets que afecten al benestar de l'individu; identificar els sentiments en relació amb allò que s'observa; identificar les necessitats no satisfetes que originen aquest sentiment i, finalment, demanar clarament a l'altra persona el que li agradaria que fes.

Aquest tipus de comunicació va ser desenvolupada per Marshall Rosenberg, psicòleg i mediador qui estudià la relació de la violència amb ús del llenguatge ple de judicis i avaluacions. Rosenberg afirma que la violència està en la manera de pensar de les persones, de comunicar-se i de gestionar les relacions de poder.

Un exemple de l'expressió que proposa la CNV és: “trobo els plats bruts a la pica i em sento aclaparada perquè necessito ordre i neteja, ¿estaries disposada a rentar els plats quan acabis de menjar?”.²

Per arribar a aquesta expressió seguim els quatre passos anteriors, amb la intenció d'establir una connexió empàtica amb l'altra persona i buscar una solució que satisfaci ambdues. Per evitar crítiques i expressions que puguin causar violència a l'altra persona, cal observar sense avaluar. S'ha d'identificar els sentiments del moment, quines emocions se senten en relació amb els fets que s'estan vivint; prendre consciència de les necessitats que té el subjecte, analitzar-les i expressar com s'està sentint al respecte; es fa una petició concreta

---

² Frase extreta de la Guia breu per a la Comunicació NoViolenta – Luis M. García. Pàgina 3
<https://simple.cat/wp-content/uploads/2015/10/BreveGuiaCNVCAT.pdf>

a l'altra persona del que li agradaria que fes i, finalment, escoltar i prestar atenció a la seva resposta per tal d'arribar a una solució que satisfaci als dos individus, sense judicis.

L'empatia té un poder i és que ajuda a millorar les relacions socials. La CNV ajuda a la comunicació eficient entre persones, resoldre millor conflictes i reduir el desgast personal. Tanmateix, ajuda a comprendre millor els sentiments i accions de les persones.

Quan es tracta amb persones amb unes necessitats socioeducatives personals, la CNV és molt necessària per resoldre els conflictes des del diàleg i la tranquil·litat, sense aixecar el to de veu i assegurant una comunicació adequada i comprensible que arribi a l'usuari que està patint una alteració violenta en un moment donat. De fet, a l'Escola d'Educació Especial que esmento a continuació, vetllen per aquesta 'no violència', mitjançant el diàleg que ofereix dues opcions clares i concises per la nena o nen que està sentint-se amenaçada pel conflicte que se li presenta, sigui una situació incòmode per a ella, sigui perquè necessita cridar l'atenció i ho fa amb la violència física. En aquest cas, l'interlocutora que estigui atenent a la usuària en aquell moment, ha de tenir la idea molt clara de parlar i marcar els límits de possibles males conductes des de la tranquil·litat i el diàleg.

3.2. CEE PALAU

La història de l'escola Palau s'inicia una tarda d'estiu a l'Estartit, en què dues amigues es van començar a qüestionar com seria la vida i l'escolaritat dels infants i joves amb trastorn motriu que vivien a Girona. Després de fer-se preguntes sense resposta en un moment utòpic de la vida, les noies es van decidir per moure fils per convertir aquesta utopia en realitat i per fer possible l'escola que avui coneixem: CEE Palau. Girona.

Pel que fa a les instal·lacions, l'Escola està repartida en deu aules: sala de fisioteràpia, sala de psicomotricitat, sala d'hidroteràpia, quatre despatxos de logopèdia, pati amb diferents espais de joc adaptat, sala polivalent (biblioteca, sala domotitzada, audiovisuals, sala de reunions...), dos despatxos per a administració i direcció, despatx TAC, menjador i cuina i, finalment, dos banys.

3.2.1. QUÈ FAN A L'ESCOLA?

Hi ha tota una sèrie de personal repartit en mestres, logopedes, fisioterapeutes, educadores, etc., que vetllen per la capacitat d'aprenentatge de les nenes i nens amb paràlisi cerebral, entre altres incapacitats motores.

La secció encarregada de la logopèdia es dedica als quaderns de comunicació: *La comunicació és la base del procés evolutiu, social, cognitiu i lingüístic de qualsevol persona.*

Aquest procés comença quan naixem: les expressions facials, els plors, els somriures, els moviments del cos, les accions amb les mans, els sons i les paraules es van constituint progressivament. Però, què passa quan això no és possible? És a dir, quan les nenes i nens, per causes congènites o adquirides, no poden fer determinats moviments i sons, o l'ús de la parla està compromesa o es retarda?

Aquestes persones es troben amb unes barreres que els impedeixen accedir a moltes oportunitats d'interacció, d'exploració, de coneixement i de relació. És aquesta dificultat d'interacció amb el medi material i humà la primera causa del dèficit del desenvolupament en general, de la comunicació i del llenguatge en particular.

Els i les logopedes es dediquen a facilitar la comunicació i a vetllar per la participació dels infants en el seu entorn, en la mesura del possible. Es tracta de posar al seu abast tot de recursos i estratègies que els permetin assolir experiències que, per sí mateixos, no podrien aconseguir.

Quan parlem de recursos, ens referim als Sistemes Augmentatius de Comunicació Pictogràfics, que són els més rellevants. Aquests sistemes estan habilitats per les persones que no disposen de suficients habilitats motores per expressar-se amb llenguatge de signes o vocal.

A més d'ensenyar aquest codi lingüístic, l'Escola opta per conèixer i fomentar l'ús dels recursos tecnològics que el sostenen: ordinador, tauleta.

3.2.2. TIPUS DE PICTOGRAMES DEL QUADERN DE COMUNICACIÓ

Què és el quadern de comunicació? Doncs es tracta d'un Sistema Augmentatiu de Comunicació dirigit a les persones amb un trastorn neuromotor, que els permet comunicar-se a través d'un quadern pictogràfic o ideogràfic, en format manual.

El contingut d'aquest quadern, al començament és molt limitat, però a mesura que l'aprenentatge de l'usuari evoluciona amb aquest tipus de Sistema Augmentatiu de Comunicació, es van afegint pictogrames. És a dir, imatges i dibuixos o inclús símbols que defineixin l'acció o les paraules que es volen comunicar.

Per aconseguir que hi hagi una coherència en el format, s'estableix una línia, amb uns criteris clars, que ajudaran a la interlocutora i a les usuàries a fer un bon ús del sistema. D'aquesta manera, se sabrà a on s'ha d'incloure o afegir un pictograma i, alhora, es donen estratègies als usuaris perquè els puguin categoritzar; un recurs que, més endavant, els pot servir d'estratègia per a fer-se entendre.

Els pictogrames que hi ha en el quadern representen tant el llenguatge com el metallenguatge i l'Escola els classifica en quatre grups:

1. Pictogrames que fan referència a la funció lingüística: icones que representen les funcions de parlem, explico, demano, pregunto, etc., i, a partir d'aquí, es deriva a una pàgina amb els indicadors de pregunta o, en el cas d'una icona amb les categories gramaticals, es derivarà a una pàgina amb totes les categories gramaticals i els camps semàntics.
2. Pictogrames que fan referència a estratègies d'ús del quadern: es troben a la part superior de cada pàgina com si fos una barra d'eines de l'ordinador (fletxes de dreta i esquerra; goma, colors, pistes).
3. Pictogrames que fan referència a estratègies lingüístiques de tipus més metalingüístic: es recullen en una pàgina sota el nom de 'pistes', on l'interlocutor pot senyalar-te l'acció o les paraules que vol expressar i que no tenen a veure amb les representacions anterior, com ara: canvi de tema, no ens entenem, no tinc el símbol, etc.

4. Pictogrames que fan referència al contingut del missatge (categories): es despleguen símbols genèrics, repartits en colors i que representen camps semàntics concrets, com ara, familiars, professionals, etc., i que aniran vinculats amb una pàgina amb el color que la persona hagi senyalat.

A més les cobertes del quadern es troba, d'una banda, a la portada, instruccions per a l'interlocutor per fer un bon ús del quadern i, d'altra banda, a la contraportada, paraules SÍ/NO per poder respondre preguntes concretes en el cas que no ens entenguem amb l'usuari amb les paraules o gestos. Tot i això, hi ha dos tipus d'indicacions: la directa, quan l'usuari toca el pictograma que desitja, i, la indirecta, quan l'usuari no té habilitats motores per tocar-lo. En el cas de la indicació indirecta, la comunicació de l'usuari serà a través de la mirada, de tal manera que l'interlocutor senyalarà el pictograma que indica l'usuari, assegurant-se de la seva conformitat.

Aquest format però, s'ha d'adequar a les competències de cada persona: les cognitives, sensorials, motrius, etc., per facilitar al màxim la intercomunicació i la participació de l'usuari amb el seu entorn. Per tant, cada quadern és personalitzat en funció d'aquestes competències.

3.2.3. EL SISTEMA SAAC

En l'explicació del sistema SAAC torna a intervenir el lingüista i teòric literari Roman Jakobson amb la seva obra i també s'inicia les relacions de les funcions del llenguatge esmentades anteriorment en l'apartat 3.1 d'aquest estudi.

Es tracta doncs, d'un tipus de comunicació en què la verbalització de les paraules es transforma en gestos i, això comporta un increment de les funcions apel·lativa, expressiva i fàtica, les quals van més enllà d'aquest quadern de comunicació: mirades, crides d'atenció, sons, etc.

4. METODOLOGIA

La investigació que s'ha dut a terme neix de l'experiència personal que visc actualment fent de monitora de lleure a infants amb paràlisi cerebral, amb qui he après a fer ús de la comunicació no verbal, a través d'un quadern comunicatiu personal i característic de cada nena i nen. Cada dia me n'adono més que són persones amb les mateixes capacitats d'entendre, comprendre i expressar-se

igual que ho faria qualsevol, encara que sigui amb un llenguatge i codis diferents als que estem acostumades. Així doncs començaren a sorgir una sèrie de preguntes, com ara, per què no tenen facilitats per participar en el món contemporani, en el sentit més ampli, en tot el que apareix en els mitjans de comunicació? Aquests mateixos mitjans, imprescindibles per comunicar la vida i la societat, són els que no disposen d'eines suficients perquè el col·lectiu amb diversitat funcional interactuï en la comprensió de notícies i publicacions escrites en diaris convencionals i digitals, a més de l'informatiu dels mitjans audiovisuals.

Avui dia vivim en un món en què predominen les noves tecnologies: així doncs, de la mateixa manera que els mitjans de comunicació s'han digitalitzat o, sense anar més lluny, opten per l'adaptació lingüística en català i en castellà, per què no poden dedicar a fer una tercera adaptació que expliqui el mateix a través de pictogrames acompanyats d'ideogrames? En resposta a això, és que es té present a una societat que es comunica verbalment, però, en canvi, es margina una part d'ella, qui fa ús del llenguatge no verbal.

Un exemple és el telenotícies, en què (en algun d'ells) apareix una persona comunicadora explicant-lo amb llenguatge de signes, però se situa en un racó molt petit de la pantalla. Els mitjans, que haurien d'estar actualitzats en els nous formats i sistemes comunicatius, se'ls escapa aquesta desigualtat comunicativa respecte a les persones amb diversitat funcional o capacitats neuromotores diferents, en concret, les persones amb paràlisi cerebral.

A causa d'això, compareix, d'una banda, un objectiu principal: homogeneïtzar la forma de comunicació convencional i la comunicació no verbal de la premsa i la televisió, a través del sistema SAAC (Sistema Augmentatiu i Alternatiu de la Comunicació). D'altra banda, i en conseqüència d'aquest primer objectiu, penso en la possibilitat d'obrir el ventall d'utilitats del sistema SAAC, ja que es podria crear una aplicació o un recolzament comunicatiu manual o digital, per tal que una persona amb paràlisi cerebral, tingui l'opció d'interactuar en el telenotícies, participar en l'àmbit cultural o tenir un feedback amb la informació rebuda, provinent d'una notícia o d'una informació recent.

El punt de partida començà amb la intenció de dur a terme cinc entrevistes: la primera, al director d'una institució formal especialitzada amb la diversitat

funcional; la segona, en una mestra o educadora de la mateixa institució; la tercera, en un mitjà de comunicació exclusivament en format digital: VilaWeb; la quarta en un mitjà audiovisual: TV Girona i, finalment, la cinquena, en un diari convencional: Hora Nova. Tanmateix, s'ha rebut resposta i ajuda de dos equipaments: el diari Hora Nova i l'educadora del Centre Escolar de Palau (Girona).

Aquest fet no ha suposat cap impediment ja que s'ha tingut la suficient informació per poder plasmar la proposta del pla gràcies al recolzament informatiu de l'educadora del centre, qui ha corroborat el plantejament inicial de la recerca i, també, la desconeixença del terreny en qüestió per part del diari Hora Nova que disposa de dos formats diferents. Aleshores, per poder plantejar la possibilitat d'establir un vincle entre els mitjans de comunicació i el col·lectiu amb habilitats motores dependents, s'ha ofert un pla de comunicació per tal de millorar aquesta escassa igualtat en una societat que està en continu canvi i que margina o no hi posa atenció a la comunicació no verbal, igualant-la a la verbal, a través del sistema SAAC. Per desenvolupar la idea esmentada, s'ha agafat com a base els quaderns de comunicació que s'utilitzen a l'escola per comunicar-se amb els usuaris i usuàries del centre. S'ha seguit la mateixa coherència, lògica i seqüència dels pictogrames distribuïts per àmbits i s'ha desglossat la manera en què podria funcionar en tres informatius diferents: cultura musical, meteorologia i contes i dibuixos animats. El pla de proposta, però, s'ha representat visualment per demostrar que existeixen multitud de pictogrames que tenen la capacitat de definir i explicar les notícies que concorren en la vida quotidiana d'una manera més explícita i reduïda, a més de l'acompanyament d'una comunicadora que fa el seguiment d'aquests pictogrames.

En definitiva, convé una millora de la comunicació i plantejar als mitjans de comunicació aquesta proposta és un primer pas per a la millora de les seves eines i també per a la inclusió d'una societat lingüística diversa.

5. MARC PRÀCTIC

5.1. PLA ESTRATÈGIC

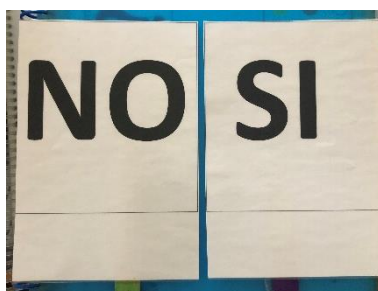
Partint de l'Escola d'Educació Especial de Palau (Girona), lloc on treballa actualment, d'una banda s'ha fet una anàlisi del tipus de comunicació que tenen

els alumnes d'una de les aules de primària i el mitjà de transmissió que utilitzen per comunicar-se. D'altra banda, s'ha fet dues entrevistes, una al diari convencional Hora Nova³, el qual té un format digital i, la segona, a l'educadora de l'aula on s'ha dut a terme l'anàlisi pel pla comunicatiu que es proposa en aquesta investigació.

Després d'això i analitzant el sistema comunicatiu alternatiu que utilitzen a l'escola per interactuar amb els infants s'ha plantejat una manera de fusionar l'eina comunicativa en qüestió i adaptar-la en els mitjans de comunicació. Però, per poder-ho fer, s'han de tenir en compte alguns aspectes.

En primer lloc, segons l'educadora del centre educatiu⁴, el quadern de comunicació és l'eina bàsica perquè els nens i nenes de l'escola puguin xerrar amb les interlocutores. Tanmateix, aquest quadern té tres nivells:

Nivell 1: basat en dos pictogrames bàsics com els que presentem a continuació:

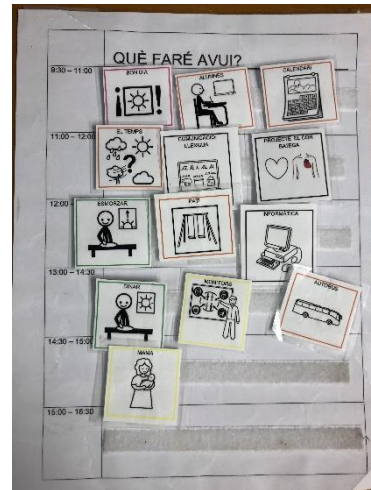
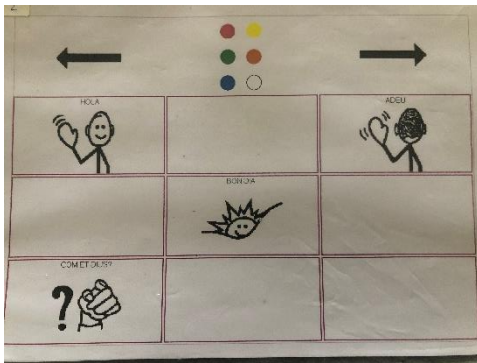
Nivell 2: més de dos pictogrames en una pàgina en què consten imatges i paraules claus de la vida quotidiana, és a dir, família, escola, temps i com a molt alguna preposicions, com ara, possessives del 'jo' 'tu' 'nosaltres'.

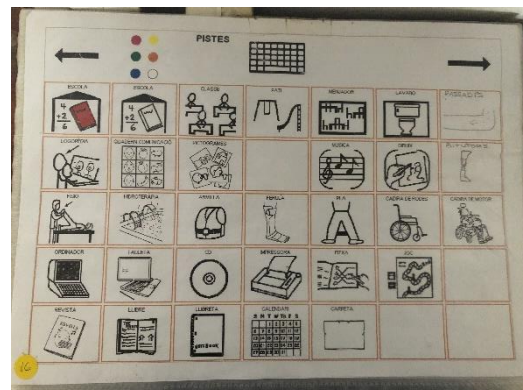
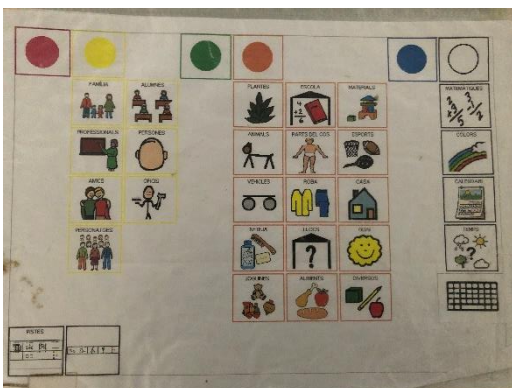
³ Entrevista del diari adjuntada a l'Annexa 9.2

⁴ Entrevista de l'educadora adjuntada a l'annexa 9.1

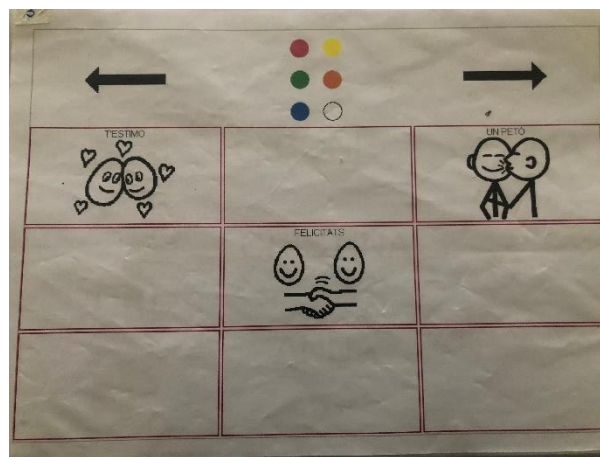
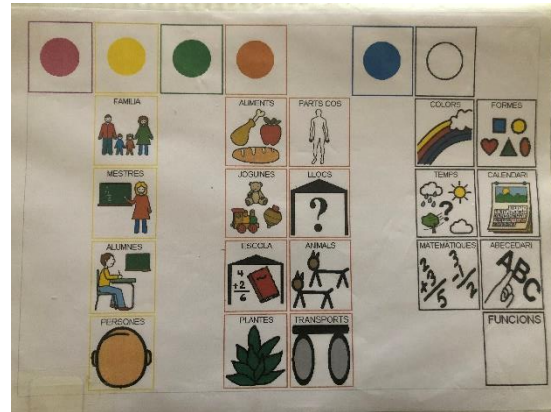
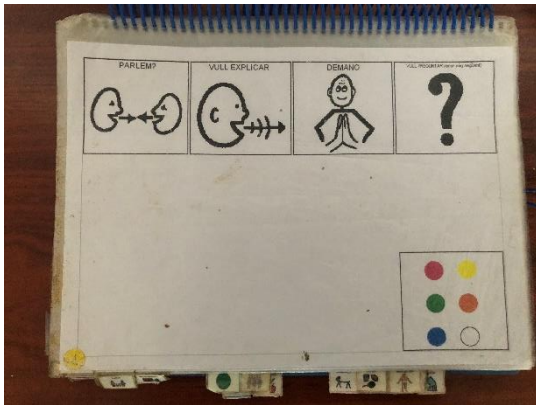

Nivell 3: és el més complet i el que sempre pot omplir-se de més contingut segons les necessitats de cada nen i nena. Està conformat per més de cinc pictogrames en una sola pàgina i està distribuït per colors segons si són verbs, preposicions, escola, família, natura, etc.

Tanmateix, els tres nivells tenen un punt en comú que és la manera en què s'organitzen. A la primera pàgina et trobes tres o quatre pictogrames bàsics segons la petició de l'infant: vull demanar, vull preguntar, parlem?, vull explicar. La següent pàgina, consta d'una llegenda de colors (rosa, groc, verd, taronja, blau i blanc) distribuïts per diferents àmbits. Per exemple, en el que es mostra a continuació, el color rosa representa símbols bàsics que utilitza aquell infant: hola i adeu; bon dia; com et dius?; t'estimo; felicitats; un petó. En aquest cas, trobem aquests que es mostren, però en general aquest color està predeterminat pels pictogrames més essencials, que són els que més utilitza aquell infant.

Aleshores, a partir d'aquest punt en comú en tots els quaderns comunicatius, el qual també està instal·lat en format digital per agilitzar el procés de comunicació, seria interessant poder adaptar aquests pictogrames en l'explicació de notícies al telenotícies i també en els diaris convencionals i digitals. Tot i això, després de parlar-ne amb l'escola, la possibilitat d'adaptació d'aquest quadern més enllà dels àmbits d'escola i família, com que està molt limitat, s'hauria de començar per apartats més senzills i més visuals de, per exemple, el temps del telenotícies. En aquest cas, la comunicadora podria fer una explicació més visual i amb pictogrames com els que apareixen en els quaderns basats en el sistema alternatiu i augmentatiu de comunicació i fer una explicació més pausada per tal que el procés de la informació arribi a tots els oients amb més o menys igualtat de rebuda. D'altra banda, es podria provar de retransmetre, per exemple, les

notícies de cultura, ja que sol ser un apartat més visual i audiovisual. En el cas de la retransmissió de concerts, obres teatrals, la manera d'explicar-ho seria posant dos o tres pictogrames principals que exposin de forma clara i concisa la cantant o actriu principal que ha actuat, el lloc (imatge d'un escenari) i el títol acompanyat d'una representació. Acte seguit, es podrien passar les imatges o inclús gravacions que s'han fet d'aquell acte cultural, d'una manera més lenta i progressiva.

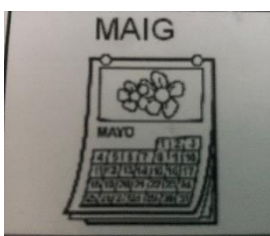
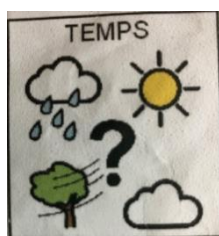
5.2. PROPOSTA COMUNICATIVA

A continuació s'exposa la proposta del pla de comunicació per tal de resoldre l'objectiu base d'aquest treball.

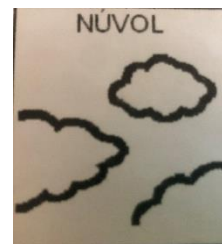
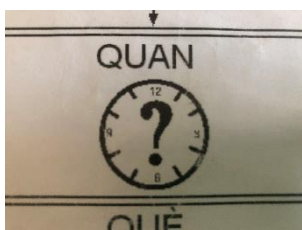
Com s'ha explicat anteriorment, la manera d'introduir aquest sistema alternatiu de la comunicació en els mitjans convencionals i digitals és posar-la en àmbits visuals i senzills d'explicar. En aquest cas, partim de les informacions referents al Temps, Cultura de Música i Concerts i, també, dels dibuixos animats.

Pel que fa a les notícies del temps, es pot dividir de dues maneres diferents segons si s'adapta en el format audiovisual (telenotícies) o en el convencional (diari de paper). En l'explicació del Telenotícies, la presentadora del programa pot presentar la pantalla del temps, temperatures, dies de la setmana, etc., plasmant, una sèrie de pictogrames que poden anar distribuïts de dos en dos o inclús tres pictogrames ordenats de costat en què hi hagi una lògica de comprensió per la persona que estigui mirant el programa:

A la primera plasmació de la pantalla es mostra un pictograma del temps, un altre d'un calendari i un tercer del mes de l'any que som.

El segon nivell, és exposar dos pictogrames més que exposin el dia de la setmana i el símbol del temps que farà i que vagi introduït per un 'Quan?'. Per exemple, dilluns i un núvol, dimarts i núvol amb pluja. Inclús, si es vol agilitzar el procés, poden aparèixer en la mateixa pantalla els dies de la setmana de dos en dos, cada dia amb el seu temps corresponent. Si convé, en la representació primera, es pot afegir al costat del calendari l'època de l'any que estem (primavera, estiu, hivern o tardor).

Tanmateix, la feina de la comunicadora del Temps, és fer un seguiment de les imatges que es van representant, és a dir, acompanyar amb la veu i amb la mà totes les imatges, seguint la lògica i coherència de la informació que explica.

El model que s'està seguint és el mateix que el de quadern de comunicació amb nivell dos (més de dos pictogrames en una pàgina). A més, aquest sistema de pictogrames es pot adaptar tant en un diari convencional com en el telenotícies, ja que són imatges amb paraules clau que defineixen la fotografia. Es tracta que hi hagi una coordinació i coherència entre imatge, paraula i la consecució d'aquestes imatges.

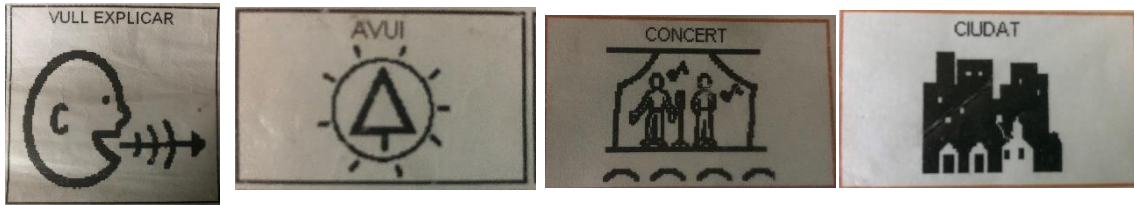
En el cas de les informacions de l'àmbit Cultura, en concret, les que fan referència a música i audiovisual, el procés seria el mateix, seguint la mateixa lògica i coherència ordenada dels pictogrames es pot explicar informacions referents a la cultura musical.

En aquest àmbit l'informatiu s'exposa amb la seqüència de pictogrames introductoris: 'jo vull explicar', 'avui', 'concert' i 'ciutat'. Acte seguit, aniria l'explicació del concert mitjançant la tècnica de les 6W del periodisme, és a dir, 'qui?' i, al seu costat, la imatge de la cantant amb el seu nom; 'què?', imatge de què anirà l'actuació, segons si es cantarà, ballarà, es farà teatre; 'quan?', afegir el dia de la setmana, en quin moment del dia; 'on?', posar el pictograma del lloc, sigui teatre, plaça, o retransmissió a la televisió; en aquest cas, el lloc pot anar

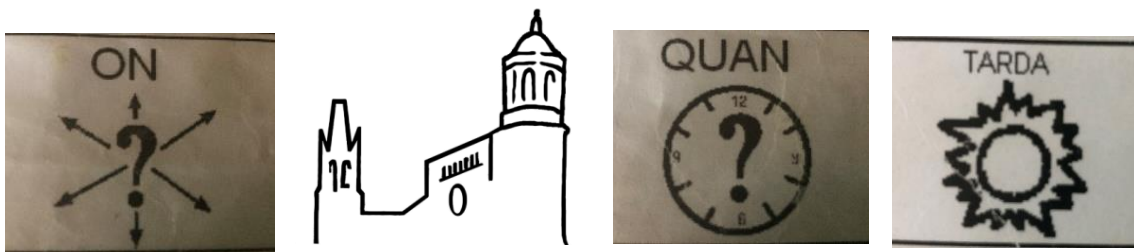
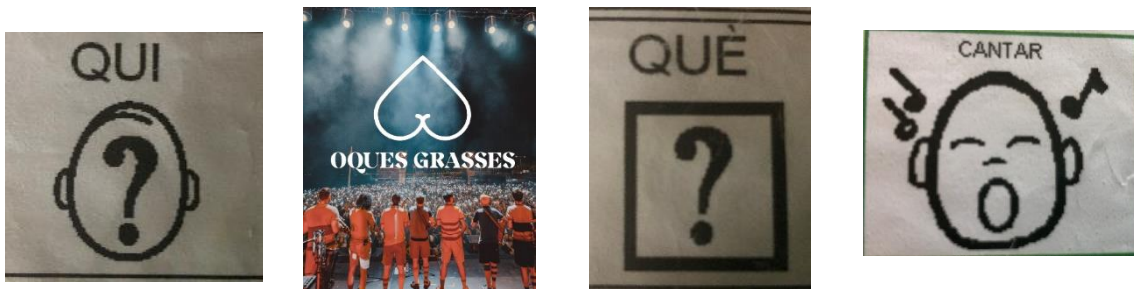

amb el nom del poble o inclús de la plaça; 'per què?', si escau un motiu, per exemple, perquè és la festa major del poble, ciutat o barri, afegir la imatge corresponent a la festa.

Així doncs, queda reflectit de la següent manera:

En segon lloc, s'explica el cos de la notícia, mitjançant les preguntes bàsiques que responen a l'explicació d'aquesta:

GIRONA

Aquest mètode es pot digitalitzar i, posteriorment, retransmetre's per la televisió, de la mateixa manera que es proposa amb l'informatiu referent a la meteorologia. Per tant, la comunicadora plasma la seqüència d'imatges i fa un seguiment de l'explicació de la notícia més pausat i senyalant els pictogrames seguint la lògica de la sèrie d'aquests. També, aquest format s'adapta al diari digital i convencional, ja que no deixen de ser fotografies explicatives de la notícia, en què els pictogrames manifesten les mateixes informacions de forma clara i concisa que permet entendre la notícia a les persones amb problemes neuromotors i, també, a la societat en general.

En tercer lloc, el sistema SAAC és un sistema multifuncional i, gràcies al seu format digital, es pot adaptar a cançons del YouTube o inclús als dibuixos animats de, per exemple, el canal super3.

El YouTube és un canal lúdic, entre altres funcions i, a l'hora de penjar videoclips, per exemple, musicals, pot tenir la manera d'adaptar-se amb pictogrames bàsics i que estiguin en moviment. El grup de música infantil El Pot Petit, ja té una manera de cantar que és comprensible per tots els públics, ja que quan actuen gesticulen de manera que és fàcil entendre la lletra i, també, acompanyen la veu amb una coreografia molt senzilla per aprendre's. Aquest fet es pot confirmar perquè, les nenes i nens de l'Escola on s'està duent a terme aquesta recerca, saben ballar les seves cançons amb més o menys claredat, ja que són gestos repetitius i cada un d'aquests simbolitza allò que estan cantant. A continuació es mostra una petita representació del grup:

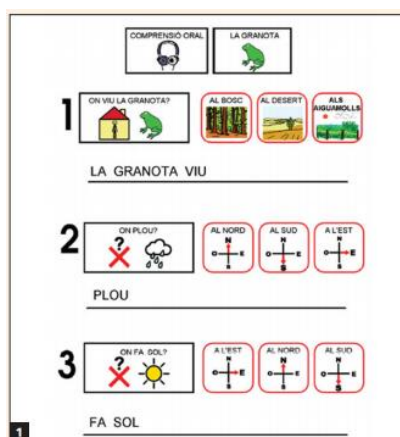
[Captura de pantalla extreta del YouTube](#)

[Captura de pantalla extreta del YouTube](#)

Així doncs, si una actuació musical és capaç de crear aquest tipus de contingut visual i audiovisual amb imatges gràfiques que vagin representant el que es va explicant amb la melodia del seu cant, qualsevol dibuix animat pot fer-ho. També, això és pot transportar en el camp de la lectura, per exemple, en un diari quan al

final d'aquest afegixen còmics o petits relats. Aquest mateix, es pot explicar a través d'una seqüència d'imatges que, en el cas del format digital, l'usuari o usuària pot clicar imatge per imatge en què aquesta farà una explicació vocal de la història en qüestió i, a més, la persona que hi estigui interactuant, podrà fer un seguiment del conte a mesura que vagi entenent el que està passant.

O bé, també hi ha l'opció que això s'adapti a l'apartat d'entreteniment dels periòdics. En el cas del Punt Avui, en la secció [entreteniments](#) de la seva edició digital, una persona amb paràlisi cerebral, té l'oportunitat d'interactuar-hi gràcies als pictogrames que apareixen, en aquest cas, del joc de memòria que proposa.

5.3. PLA DE DIFUSIÓ

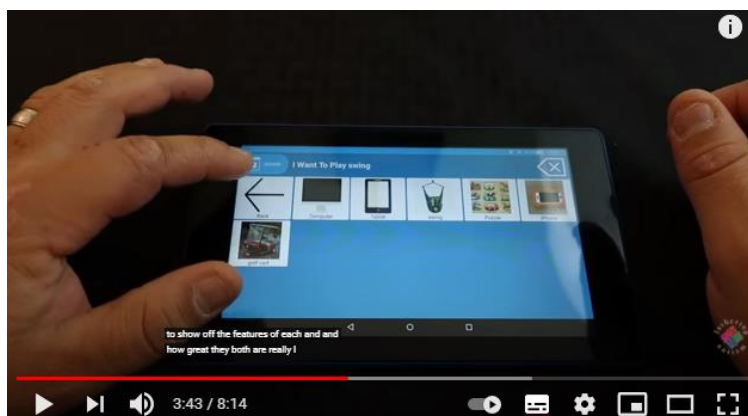
Les accions de comunicació que posen en pràctica el pla estratègic del treball, es difonen mitjançant els propis mitjans de comunicació: des d'un diari convencional o en format digital, fins la televisió i canal de YouTube, ja que són dos mitjans audiovisuals.

Aquesta proposta, dirigida a persones amb dificultats de parla per comunicar-se, també va dirigida a la societat perquè aprengui a fer ús d'aquest sistema i perquè s'inclogui com una forma normalitzada de comunicar-se. Tanmateix, el pla de difusió consta de la creació d'un format basat en el Sistema Augmentatiu Alternatiu de la Comunicació (SAAC), que permeti a les usuàries i usuaris interactuar amb el seu entorn i entendre les notícies, anècdotes, apartats que ofereixen els mitjans de comunicació de la mateixa manera que ho faria qualsevol persona que pot comunicar-se verbalment.

Així doncs, partint d'aquesta eina comunicativa basada en fotografies, pictogrames, gestos, llenguatge escrit i d'altres, es pot adaptar a la part tecnològica i digital, amb el mateix sistema digital que s'esmenta.

La tecnologia ens permet intervenir i interactuar en molts sentits entre la comunicadora i la usuària, a través de l'accés a aquest tipus de tecnologia que ofereix un vocabulari específic, acompanyat de seqüències de pictogrames que motiven a la persona a participar a través d'aquest mitjà de comunicació i aprendre nou vocabulari, a més d'entendre i saber què està passant al seu voltant, és a dir, a la vida real. Per tant, la manera de fomentar aquesta participació, és amb la creació d'una edició SAAC en els periòdics. De fet, existeixen multitud d'aplicacions que interpel·len aquest sistema, però falta ajustar aquest invent en una edició visual, gràfica i audiovisual dels mitjans.

Una possible adaptació és una aplicació comunicativa que utilitza una nena amb autisme i que també és efectiva per persones amb paràlisi cerebral. Es tracta d'una APP que té un funcionament molt similar al del quadern comunicatiu, que també té nivells, en aquest cas, ella té un nivell molt avançat de comunicació i, a més, destaca perquè cada pictograma té afegit un reconeixement de la veu. És a dir, les imatges estan identificades amb una veu que acompanya aquesta.

[Captura de pantalla extreta de YouTube](#)

En conclusió, el pla de difusió consisteix en l'adaptació d'una aplicació tecnològica com la que s'ha mostrat anteriorment i emmotllada dins del món del periodisme, en concret, en el mitjà de comunicació corresponent a aquesta feina.

6. RESULTATS

Els resultats obtinguts d'aquest pla de proposta per l'adaptació del sistema SAAC en els mitjans de comunicació són, generalment, positius.

En primer lloc, els avenços tecnològics de l'era que vivim permeten crear una aplicació mòbil que afavoreixi la interacció de la realitat amb les persones que pateixen una paràlisi al cervell i, en conseqüència, no es comuniquen verbalment, sinó que ho fan a través de pictogrames i gestos físics. Tanmateix, aquesta eina està capacitada per afegir, treure i, inclús, crear pictogrames, fotografies i imatges que representin la realitat de la qual l'usuari o usuària vol expressar i té la capacitat d'entendre. Aquesta facilitat d'innovació d'imatges amb la incorporació d'una veu que faci un seguiment d'aquestes, és un dels grans avantatges perquè aquest sistema SAAC funcioni en una nova edició dels mitjans de comunicació digitals, audiovisuals i convencionals. Però, el principal inconvenient d'aquest invent és que la seva coneixença està molt limitada per una població que no està especialitzada en aquest àmbit d'estudi i, per tant, no en sap de la seva existència. En conseqüència d'això, el mitjà només és reconegut per familiars, escoles d'educació especial i per les persones que es comuniquen a través d'aquest.

Així doncs, és un terreny desconegut per l'àmbit de la comunicació, però, segons el mitjà de comunicació entrevistat i segons l'experta en aquest àmbit escolar, es pot treure profit del SAAC si se'n fa un aprenentatge comú i si l'instrument al·ludit surt de l'entorn escolar en qüestió i, també, del familiar. D'aquesta manera, es pot aconseguir una societat inclusiva per la seva comunicació i interacció amb l'entorn social i cultural.

7. CONCLUSIONS

La comunicació és l'eina bàsica de l'ésser humà per relacionar-se amb l'entorn polític, social i cultural. Aquest concepte s'ha estudiat i millorat al llarg dels anys, ja que cada vegada apareixen nous mètodes per comunicar-se segons el tipus de parla que tingui la persona en qüestió, és a dir, si ho fa verbalment o fa ús de la comunicació no verbal, incloent sons i gestos físics.

Roman Jakobson ho va escriure en el seu estudi sobre la comunicació i com a resultat exposava que cada parlant té una unitat de llenguatge, però a partir del codi global de la parla existeix una xarxa de subcodis. Cada llengua té unes característiques diferents i, per establir una bona comunicació entre usuària i interlocutora, aquesta ha de tenir com a base un sistema lingüístic que ofereixi un canal comunicatiu específic per la llengua utilitzada.

Tanmateix, el tipus de comunicació que tenen les persones amb paràlisi cerebral es duu a terme amb la combinació del llenguatge verbal i un quadern comunicatiu que inclou pictogrames i paraules concises adaptades a les necessitats comunicatives de la usuària. Aquest quadern s'estimula segons el tipus de paràlisi que experimenti la persona en qüestió, ja que totes i tots conceben un nivell cognitiu diferent i cada una d'elles té unes característiques personals que la defineixen. Tot i això existeix un model convencional que funciona per a tot procés de comunicació lingüística i que té sis funcions: emotiva, apel·lativa, referencial, metalingüística, fàtica i poètica.

Les persones que pateixen un trastorn motriu això els genera dificultat en la parla, és a dir, no tenen l'habilitat motora de transmetre les emocions, sentiments, expressions a través de la paraula. Aquest fet, però, no els impedeix comunicar-se, sinó que ho fan mitjançant gestos i expressions físiques siguin corporals o sonores; des d'una mirada, fins a un gest facial. De fet, aquest tipus d'expressió corporal no s'allunya del que veiem en el nostre dia a dia, ja que quan un bebè surt de la panxa de la mare, les primeres sensacions que experimenta són físiques i sensorials i aquest nadó quan demana atenció de la mare o el pare ho fa a través del plor o de gestos que defineixen com s'està sentint en aquell moment i què demana. D'aquesta manera, es corrobora que la comunicació no verbal no està fora de la societat sinó que està invisibilitzada. Tanmateix, és gràcies a escoles com l'Escola d'Educació Especial de Palau de Girona, que es cultiven per a una millora de la interacció entre les professionals (educadores, mestres, logopedes), famílies i la societat que té una parla diferent de la convencional, mitjançant el quadern de comunicació.

Aquesta eina està elaborada a partir del Sistema Augmentatiu Alternatiu de la Comunicació, en què a través de pictogrames o ideogrames les persones amb un trastorn motriu cerebral tenen l'oportunitat de mantenir una conversa amb la

interlocutora. Es tracta doncs, d'un quadern manual o digital que segueix una unitat de normes bàsiques pel seu codi lingüístic i el seu procés comunicatiu, per tal que l'aprenentatge d'aquest sistema sigui el més convencional possible.

Però, què passa amb els mitjans de comunicació, els quals són una de les peces clau per a la vida quotidiana i pel desenvolupament de la interacció entre societat i entorn? Són eines molt desenvolupades en l'era digital, ja que gairebé tot diari ha obert la seva edició en doble format, en paper i en digital, i, inclús, han aparegut periòdics amb un únic format digital. Així com s'han modernitzat per crear extensions de les seves edicions en diferents llengües, com ara, en català i en castellà. Per tant, quin és l'impediment per aconseguir una comunicació convencional que arribi a tots els públics i a una societat diversa en el sentit lingüístic? La resposta d'això és la desconeixença d'aquest sistema. Si no es coneix aquesta alternativa del llenguatge no es pot dur a terme, per tant, cal, en primer lloc, fer-la sortir de la seva zona de confort, és a dir, l'escola, la logopèdia i les famílies, en definitiva, del terreny especialitzat en l'àmbit de la paràlisi cerebral. En segon lloc, doncs, és trobar i desenvolupar les funcions limitades del quadern de comunicació, obrint-lo en el món dels mitjans i adaptant-lo a aquests com una edició i format més inclòs en el periodisme.

Aleshores, la hipòtesi inicial que els mitjans de comunicació no estan actualitzats pel que fa a la interacció comunicativa entre mitjà i persones amb diversitat funcional, es confirma. En primer lloc, perquè les escoles no tenen un contacte directe amb els mitjans de comunicació i, en cas que el tinguin, és per proporcionar xerrades o programes que puguin anar bé pel sistema educatiu. L'Escola de Palau, té nens i nenes des dels 3 anys fins els 21, en què tots ells estudien i tenen un aprenentatge, de la mateixa manera que cada infant i jove té un nivell cognitiu diferent, alguns més desenvolupats que d'altres. Però, tots ells tenen una cosa en comú: la capacitat de comunicar-se, cosa que no es té present en el periodisme (mitjà de comunicació per excel·lència).

És per aquest motiu que s'ha redactat aquest pla de proposta comunicatiu, en què aprofitant l'existència d'un sistema alternatiu de la comunicació com és el SAAC, el qual fa anys que ja existeix, és possible treure-li profit a través dels informatius referents a la meteorologia, cultura musical i la presentació dels dibuixos animats. És possible adaptar aquest sistema en format paper, digital i

audiovisual, perquè el sistema ja està creat, simplement cal adaptar-lo i emmotllar-lo a la situació per tal d'aconseguir una inclusió en l'àmbit comunicatiu i que tota una societat tingui la mateixa oportunitat de participar en la comprensió del món que ens envolta.

En definitiva, el segle XXI està molt avançat tecnològicament, i vetlla per una societat justa, igualitària, lliure i inclusiva, però resulta que desconeix i incapacita a un col·lectiu que no té l'habilitat motriu de comunicar-se verbalment, però, en canvi, sí que ho fa visualment. Per tant, en aquest món digitalitzat i en transformacions globals constants, és convenient adoptar el mètode que es proposa en aquest treball per aconseguir una societat homogènia, que s'allunyi dels prejudicis i que, quelcom tant bàsic com els mitjans de comunicació, que no deixen de ser un punt d'inflexió entre societat i entorn, han de preveure a quin públic van dirigides les informacions i el codi lingüístic que s'estableix perquè sigui convencional per a totes i tots.

8. BIBLIOGRAFÍA

Garcia, L. M. (2015). *Guia breu per a la Comunicació NoViolenta*.

www.simple.cat.

Herder, E. (2017). *Encyclopaedia Herder*. (H. E. S.L., Editor) Obtenido de

https://encyclopaedia.herdereditorial.com/wiki/Autor:B%C3%BChler,_Karl

Palau, C. (s.f.). *Agora Xtec*. Obtenido de

<https://agora.xtec.cat/ceepalau/lescola/historia/>

Pont, T. (2008). *La comunicación no verbal*. Barcelona: UOC. Obtenido de

<http://openaccess.uoc.edu/webapps/o2/bitstream/10609/111046/7/La%20comunicaci%C3%B3n%20no%20verbal%20CAST.pdf>

Ruiza, M. F. (2004). *Biografías y vidas. La enciclopedia biográfica en línea*. .

Obtenido de <https://www.biografiasyvidas.com/biografia/j/jakobson.htm>

Youtube.com. (2017). YouTube. *Communication Apps and Devices For*

Nonverbal Autism. Obtenido de

<https://www.youtube.com/watch?v=CbYuU6yaVgg>

Elpuntavui.cat. (2021). *El Punt Avui - Entreteniments - Tic tac*. Obtenido de

<https://www.elpuntavui.cat/serveis/entreteniments/tic-tac>

Youtube.com. (2018). YouTube. *El Pot Petit – El lleó vergonyós*. Obtenido de

<https://www.youtube.com/watch?v=IYriMzzMsUw>

9. ANNEXES: Entrevistes

9.1. EDUCADORA CEE PALAU. GIRONA

A l'Escola d'Educació Especial de Palau treballen mestres, educadores, logopedes, professores i monitores de lleure. Una de les entrevistes que s'ha fet per analitzar si les eines de comunicació de l'escola es podrien aplicar i adaptar en els mitjans de comunicació, és a una de les educadores d'una de les aules de l'escola. A continuació s'exposa la transcripció de les preguntes i respostes obtingudes:

1. Quin projecte educatiu teniu? Quins són els seus objectius?

Fins ara amb el projecte que es treballa es treu un centre d'interès entre tot l'equip educatiu de l'escola, però cada aula li dóna forma des de la seva etapa i segons les característiques dels infants. Conjuntament, es decideix si es fan grups flexibles o no, si es barregen nansos de diferents aules, cosa que aquest any gràcies a la pandèmia no ha pogut ser i cadascú ha treballat des d'una perspectiva més plàstica, més manipulativa, més curricular,...tot depèn de l'aula i els i les alumnes que tingui.

Tot i això, de cares al curs vinent s'està plantejant fer un treball distribuït per ambients. De moment es muntarien tres ambients: estimulació, música i plàstica. La idea és que si això funciona, a la llarga tota l'escola funcionaria per ambients.

2. Referent als quaderns de comunicació que disposeu per la interrelació dels usuaris amb les seves educadores, mestres i monitores, quins són els resultats positius?

En general hi ha bons resultats, però, de vegades, et trobes que amb qui no hi ha tants resultats són amb els pares, perquè quan el nano entra a l'escola ja fa tres anys que ha creat el seu propi llenguatge amb els pares i mares. És clar que és una eina molt bona aquí a l'escola per comunicar-se, però és molt lenta, ja que has d'anar buscant cada paraula que conformi la frase, i és un procés que es fa lent. De vegades, el funcionament de l'aula fa que et falti temps per dedicar-li a la persona que s'està comunicant amb el quadern. Tanmateix, això també depèn de l'agilitat de l'infant. A cicle superior tenim el cas d'un noi que és rapidíssim poder parlar amb ell amb el quadern perquè és ell mateix qui et

demana el quadern per parlar i és boníssim utilitzant-lo. Però per infants com els nostres (de cicle inicial) que no te'l poden demanar, has de ser tu sempre la que està amb el quadern i, en moltes situacions, com ara, quan marxés d'excursió, no pots estar pendent del quadern i de tot alhora i, per tant, el deixes més de banda. No obstant això, no vol dir que no els hi preguntis res, sinó que utilitzes altres mètodes. Per exemple, si fas una activitat de pintar, en comptes d'agafar el quadern i demanar quin color vol, Directament vas davant seu amb els pots de pintura i el fas triar el color que prefereix - groc o verd? – D'aquesta manera es fa més visual.

3. Al vostre parer, funciona millor el sistema SAAR (digital) o el quadern manual?

Depenent de les noies i nois. Nosaltres, per exemple, fem servir com a sistema digital el TOBIT, que és un aparell que poses a l'ordinador i els nanos poden fer els jocs i poden moure el ratolí que, de fet, el ratolí són els seus ulls. Hi ha nanos que ho poden fer, però, com sempre, hi ha nanos que no ho poden fer. Igualment passa amb el quadern, fa el mateix efecte, ja que tot depèn de cada nano i de cada característica personal, sobretot de l'estat en que està i es troba. En ocasions et trobes que proves el quadern i dius - ostras que bé! – I d'altres, que veus que el nano té un retrocés, té una malaltia que no li permet progressar amb el quadern i l'has d'abandonar durant un temps perquè toca prioritzar el seu benestar.

4. Aleshores, hi ha diferents nivells de quadern no?

Sí. Hi ha els quaderns més senzills que són de dos pictogrames. Aquí les logopedes engloben els nanos amb tres grups. Un són els que no poden tenir quadern, ja que la seva comunicació amb el quadern, almenys en aquests moments i circumstàncies que es troben, és impossible. El segon nivell són els nanos que el seu quadern de comunicació es basa en dues fotografies; es comuniquen a través de dos pictogrames, perquè no poden triar més, però es va treballant per avançar de nivell. I, finalment, el tercer i últim és el quadern que hi ha pictogrames des de la família, llocs on l'infant pot anar d'excursió, de viatge, fins a matemàtiques, lletres i colors. Aquest és el quadern més complet el qual es va ampliant a mesura que es veu l'evolució del nano i li falten eines i contingut

per comunicar-se. Tanmateix, cada any es fan revisions del quadern de cada alumne per comprovar si falten coses i adaptar-se a les seves necessitats.

5. Això va evolucionant, oi? És a dir, actualment els infants de primària tenen un tipus de nivell i cada persona té el seu nivell, però, quan creixen, què passa amb aquesta eina de comunicació?

N'hi ha que sí que evolucionen i n'hi ha que no. Hi ha nanos que quan entren a l'escola, ja comencen amb l'últim nivell de quadern i d'altres que comencen sense quadern i estaran fins els 21 anys (edat que estan a l'escola) sense quadern. En canvi, n'hi ha d'altres que sí, que comencen amb el nivell més baix (dos pictogrames) i que poden arribar a ampliar quadern, però no un quadern d'aquests que hi hagi de tot amb un nivell tres, sinó que en comptes de dues imatges potser apareixen cinc pictogrames a la pàgina.

4. Quin és el vostre marc institucional i legal?

6. A partir d'aquí, teniu algun tipus de connexió amb algun mitjà de comunicació? Això és, que de la mateixa manera que els i les alumnes de l'escola participen a excursions, tallers, i altres activitats, siguin participants d'algun mitjà.

No. De fet, només tenim contacte amb TV Girona però no per fer-hi res en especial, sinó perquè el pare d'un nano hi treballa i ens ofereix pel·lícules entre altres coses com ara, per passar-nos el contacte d'algú que ha anat a la televisió i ha fet una xerrada molt bona que pot ser d'interès per ser explicada a l'escola, però no va més enllà que això.

El contacte no ens serveix perquè els alumnes hi participin. Fa temps l'havíem aprofitat perquè feien un programa de teatre que es deia Escenaris Especials, que és un teatre que es treballa amb diferents discapacitats. Aleshores, teníem contacte amb la televisió per això perquè ho passaven per TV3, TV Girona, Banyoles Televisió, entre altres.

7. Si no és així, us agradaria que aquest sistema de comunicació de l'escola s'apliqués en els mitjans de comunicació digitals? Podria haver la possibilitat que es pogués aplicar?

Bé, això no s'ha comentat, perquè tot el tema de comunicació el porten les logopedes i no t'ho puc assegurar. Però, si més no, a nivell general d'equip no

s'ha valorat ni comentat. Diria que les logopedes no n'han parlat, perquè el treball que s'està fent ara és pels pares i mares perquè vegin la utilitat del quadern.

8. Fa poc que s'ha innovat això dels quaderns comunicatius aquí a l'escola?

No, fa molt de temps. El primer que el va inventar va ser en Lagares, qui de tant en tant ve per aquí a l'escola. Ell és el primer que va començar a donar-li forma a aquest recurs. L'únic que això, van sortint coses noves i es van provant, però el que ha quedat més com a base de comunicació per interactuar amb els infants amb paràlisi cerebral, és el quadern.

9. Referent a l'aplicació del sistema de comunicació de l'escola als mitjans de comunicació, quina és la raó o impediment perquè no s'empri?

Personalment, penso que no és una eina àgil per la comunicació. Qualsevol pel·lícula, dibuix animat, entrevista,... són elements àgils. En el cas d'una entrevista, un parla i pregunta i l'altre contesta; en el cas de la pel·lícula, passen un seguit de coses. Amb els SAAC pots construir una frase, però et falten coses, com ara, preposicions. Manca contingut. Seria molt difícil dur a terme això, ja que el nano que s'estigués entrevistant sabia com utilitzar a la perfecció el quadern, però l'emissor que no en sap no li trauria utilitat, ja que hauria de tenir un traductor al costat o un familiar de l'usuari que anés transmetent la informació del quadern. Per tant, és complicat. Tanmateix, no sé si hi hauria algun altre sistema per poder fer aquesta comunicació més bona i més àgil.

10. Potser la interacció seria més fàcil per un diari en paper que no pas en una televisió que és transmissió en directa, oi?

Sí, és clar partim de nanos que funcionen amb el quadern perquè tenen una lesió al cervell, que pot ser des de la parla fins el saber llegir, però amb la població que està pujant en aquests moments qui no sap el funcionament d'un quadern de comunicació, en un diari tampoc tindria raó de ser. El problema és això, la lesió que els afecta a molta part de la comunicació, tot i que sí que hi ha part de mobilitat també però, com ja has vist, amb la majoria de joves de l'escola el principal inconvenient és la comunicació, la qual també inclou el processament de la informació.

Potser podria tenir utilitat amb el tema musical, per exemple, de cançons, perquè ells, com qualsevol persona escolten cançons que escolten els nanos de la seva edat. Potser a nivell musical es podria, perquè una melodia l'escoltes, quan vols la pares i, quan no, la tornes a engegar i potser així funcionaria fer ús del quadern comunicatiu, perquè els nois no perdrien el fil interactiu entre cançó i conversa.

11. Així doncs, potser es podria començar amb quelcom de l'àmbit audiovisual i lúdic?

Sí, exacte. Podria ser amb contes, com ara, les Tres Bessones al canal super3. Hauria d'iniciar-se amb una cosa més concreta i després anar avançant perquè el ventall d'edat també és molt ampli i potser seria més fàcil començar amb els més petits i, poc a poc, anar evolucionant amb el nivell d'informació i anar-lo complicant segons el seu procés, tenint en compte com respon el públic i els oients del canal.

12. Aquests nens quan creixen, com ara, els joves de Cicle Superior qui són més conscients del que passa al seu entorn i a la vida quotidiana podrien inclús interactuar molt més que els de Cicle Inicial o infantil?

Hi ha casos que sí i hi ha que no, perquè moltes de les malalties neuromotores que pateixen són degeneratives. En moments de canvis del cos, com passa amb la preadolescència i adolescència, moltes vegades o hi ha un estancament o hi ha un deteriorament. Alguns nens que han fet servir el quadern des de ben petits i el saben utilitzar de meravella, amb els anys l'has de desestimar perquè no poden, ja que han perdut fluïdesa comunicativa. Com ja saps, aquí primer vetllem pel seu benestar físic i després ve la resta.

Un altre factor a tenir present és que molts d'aquests nois tenen germanes i germans i els pares t'ho diuen que quan ell o ella era el seu únic fill, agafaven el quadern i interactuaven amb el nen amb temps i paciència, preguntant-li què havien fet a l'escola aquell dia, amb qui havien estat, etc. Però, és clar, en el moment que tens un altre germà o germana, la feina es multiplica, has d'estar pendent dels dos, dels deures, de la dutxa, de les obligacions i del lleure dels germans, entre altres coses. Finalment, passa que les famílies acaben desestimant el quadern perquè com que és un procés lent i has de dedicar-li molta estona, moltes vegades les estones les has de poder repartir amb l'altre

germà per tal d'estar pendent dels dos fills o filles. Aleshores de grans passa això, passem de nanos que siguin capaços de mantenir converses perquè poden comunicar-se verbalment i no necessiten quadern, a també nanos que sàpiguen fer molt bon ús del quadern i se li hagi d'anar ampliant contingut a mesura que veus que el necessita per expressar-se i comunicar-se. O al revés, trobar-nos nanos que deixin d'utilitzar el quadern. Nosaltres vam tenir el cas d'un alumne que feia servir el quadern i ara ja no l'utilitza. Tot i això ell el té i en fa ús, però per ocasions comptades. Es tractava d'un nano que tenia un quadern una mica més complert que el del segon nivell amb la família, els colors, etc., i ara s'ha vist obligat a baixar al primer nivell, que disposa de dos pictogrames. El que fem és posar-li fotografies, imatges bàsiques com són pots de pintura, rodets, pinzells o així, perquè d'aquesta manera li és més fàcil. Tot i això la comprensió d'aquest tipus de pictogrames ja li suposen un esforç.

Així doncs, ens trobem amb persones que en comptes d'avançar nivells amb el quadern comunicatiu, en retrocedeixen. El seu cos fa passos enrere i com a tal, la seva malaltia degenera i fa que la comunicació s'endarrereixi amb ella. Tanmateix, les logopedes, com a encarregades de revisar aquests quaderns no els deixen de desestimar. S'han de trobar amb un cas que realment demostrï que la degenerativa que ha fet aquella persona sigui impossible de fer ús del quadern i aleshores optes per desestimar-lo. T'haig de dir que, de tots els alumnes que he tingut, veig que tots ells encara el porten. Tot i que és això, el que més influeix és el seu estat físic i mental que no acompanya a utilitzar aquell quadern.

13. Totes les persones que fan ús de la comunicació no verbal i no tenen habilitats motores per comunicar-se i ho han de fer a través del SAARS, veuríeu viable que poguessin tenir igualtat d'oportunitats d'entendre i participar en una taula rodona o en un article d'algun mitjà en format digital, igual que ho faria una persona que sí que pot fer ús de la comunicació verbal?

Potser seria més fàcil que l'usuari agafés el quadern i interactués ell sol amb el locutor, podent fer ús del quadern, per exemple en una entrevista a la televisió. Però, el primer problema és que el quadern el porten a la motxilla, per tant, per ells sols no el poden treure quan volen. A més, com ja has vist, molts d'ells tenen

la mobilitat física reduïda, que vol dir que accés a la motxilla per obrir-la i agafar el quadern no poden.

Després, una altra cosa és que si tu agafes el quadern i parles amb gent de l'escola t'entendran, i depèn de qui, perquè si en els anys que portes treballant a l'escola no has tingut cap nano que faci servir el quadern, aquesta persona no l'entendrà. De fet, el primer any que t'hi trobes et preguntes: – Com funciona això? Per on començo? – Necessites que t'ho ensenyin. Aleshores passa això, que a casa també el saben utilitzar perquè se'ls hi ha ensenyat, però fora de l'escola i de casa no hi ha cap més àmbit que en sàpiga. Si un d'aquests nois va a comprar en una botiga, la dependenta no sap que aquesta persona porta un quadern de comunicació a la motxilla, ni molt menys té coneixement de per què serveix, ni com s'ha d'utilitzar. De fet, cap lloc públic està habilitat per això perquè una nena amb una lesió neuromotora que no pot comunicar-se verbalment, entra en un bar i no podrà demanar, perquè no tindrà l'eina a mà per fer-ho, però és que tampoc seria entesa per qui l'estigués atenent. El mateix passa amb el cinema, ja que sense un interlocutor que transmeti la informació no hi ha aquest feedback.

Un altre factor és que són nanos que sols no van enlloc; són persones dependents i han d'anar sempre amb algú. Per tant, el quadern ja no l'utilitzen fora d'aquests àmbits més o menys familiars, perquè són els acompanyants qui, en el cas del cinema, demanen les entrades. Així que aquest mitjà està molt limitat al que és escola i família.

14. Creus que això es podria ampliar a nivell social? És a dir, de la mateixa manera que a l'escola t'ensenyen les assignatures de català, matemàtiques, medi ambient, poguessin ensenyar-te a fer ús d'aquest quadern o, almenys, a com comunicar-te amb persones amb problemes neuromotors i que fan ús de la comunicació no verbal.

Ho veig complicat, perquè clar la mobilitat és lenta i n'has de saber. A l'escola ja et poden ensenyar i clar que en pots aprendre, però tu potser ho aprens a sisè de primària i et trobes amb un nano amb aquesta malaltia quan ja has acabat el batxillerat, la carrera, tens uns grans magatzems i aleshores et ve un nano amb aquestes habilitats comunicatives a comprar. És clar, han passat deu anys o més

des de que ho vas aprendre fins que t'has trobat a la pràctica i, segurament, ja has perdut l'agilitat comunicativa. Com que també és una cosa que s'intenta anar canviant i modernitzant des de que tu l'has après a que tu la puguis utilitzar perquè tens un client o clienta, han passat molts anys i probablement ja no te'n recordis de com posar-ho a la pràctica. D'allò que et van ensenyar a primària de la utilitat d'un quadern d'aquest tipus, al cap dels anys, ja s'ha modernitzat i té un ús totalment diferent.

En conclusió, crec que a nivell escolar i familiar sí que funciona, però fora d'aquí penso que és molt complicat. Si ha de ser així, veuria més viable establir-ho amb dibuixos animats i elements audiovisuals, com ara un conte, en què ells ho van veient i tu els vas explicant, més que en facin ús per ells sols o que això tingui utilitat fora d'aquests ambients que esmento.

15. També potser hi hauria la manera que hi hagués, si més no, un representant a cada mitjà de comunicació que estigués especialitzat en això i tingués la manera d'explicar-ho a través de pictogrames bàsics com els de primer o segon nivell del quadern, per exemple, el telenotícies del Temps. Mentrestant, el periodista del Temps explica les temperatures de la setmana, si fa sol o plourà en els propers dies, etc., anar passant les imatges o pictogrames que acompanyin la veu del representant del temps de la televisió. Creus que això seria més pràctic que no pas que l'usuari ho fes autònomament?

És això, penso que si hi hagués més gent de tots els nivells, és a dir, des del que hi ha a la televisió, fins llocs públics on hi va tot ciutadà i ciutadana, com és, el metge, l'hospital, el supermercat, entre altres, crec que potser entre totes les empreses de primera necessitat i l'escola hagués sortit un altre sistema molt més fàcil i molt més àgil i, potser, més entretingut.

16. Finalment, s'està treballant per això?

Que jo sàpiga no. Desgraciadament el quadern de comunicació està molt limitat i les logopedes de moment prioritzen fer un bon ús del que disposem abans que crear un nou sistema.

9.2. DIARI HORA NOVA. FIGUERES

1. Quins són els inicis del diari Hora Nova?

És un diari amb 45 anys d'història. El van fundar el 1976 els periodistes Jordi Vallmajó, Carles López Cusí, Emili Casademont, Alejandro Liaño i Vicenç Burgas. I actualment és propietat de l'empresari Antoni Escudero.

2. En quin moment va decidir crear el format digital del diari i per què?

Ja fa uns quants anys que el diari té web. Inicialment s'hi publicava l'edició escrita perquè els subscriptors la poguessin descarregar, i en els últims anys també hi pengem alguns dels continguts perquè qualsevol lector els pugui consultar en obert.

3. En la nova forma de comunicació digital, heu tingut present la comunicació no verbal, per exemple, en vídeos, articles d'opinió o en la redacció, en general?

En termes generals, sap greu dir-ho, però no massa, la veritat. Ens centrem molt en reproduir els continguts que publiquem a l'edició escrita, més algunes imatges addicionals o continguts d'última hora que siguin molt destacats.

4. Sabeu què és el sistema SAAC? En tot cas, es tracta d'un Sistema Augmentatiu i Alternatiu de la Comunicació amb la voluntat d'implementar una forma d'expressió alternativa al llenguatge parlat. El seu objectiu és trobar la manera que les persones amb dificultats de parla, com per exemple, les persones amb paràlisi cerebral, tinguin una forma d'expressar-se i comunicar-se amb tothom, de forma més o menys homogènia.

Desconeixíem totalment aquest sistema.

5. Veuríeu factible implementar aquest sistema en el diari, per tal que hi hagi una homogeneïtzació comunicativa a escala col·lectiva?

Qualsevol novetat dona un valor afegir al mitjà. I evidentment som molt partidaris d'intentar incloure tots els col·lectius entre el nostre públic potencial. Però també és cert que els nostres recursos són limitats i estan molt controlats.

6. En cas que no, quins motius o impediments hi ha per no poder-ho dur a terme?

Només el que et comento a dalt: que els nostres recursos, tant humans com econòmics, estan molt controlats.

7. Si és que sí, de quina manera ho faríeu?

Caldria analitzar les opcions que hi ha o les possibles vies que tindríem.

8. Quin tipus d'importància, o bé quin tipus de rellevància li doneu a la comunicació no verbal en el vostre mitjà, sigui en format digital sigui en format convencional, és a dir, en paper?

La veritat és que no tanta com la que voldríem. El cert és que l'única cosa que ens pot distingir en aquest sentit és la bona professionalitat del nostre fotògraf.

9. Si ja feu ús d'algun tipus de sistema per a la comunicació no verbal, quina és la que predomina? En quin moment us ho vau plantejar i per què?

No en disposem de cap.

10. Alguna vegada us heu trobat amb algun ciutadà o ciutadana que no tingui habilitats motores per comunicar-se, i que vulgui participar en l'escriptura d'algun article, o bé hagi aparegut en alguna entrevista publicada en format vídeo?

No, fins ara ens hi hem trobat mai.

11. Si és així, quina va ser l'experiència i amb quin tipus de plataforma, mitjà o eina us vau comunicar?

Tan de bo tenir-ne alguna, però anem força retardats amb aquest tema, ja que el desconeixem.

12. Finalment, si us proposessin de crear un format digital basat en aquest sistema (SAAC), de la mateixa manera que es fan edicions en català, en castellà, en format convencional i en format digital, ho duríeu a terme?

Si fos factible a nivell de recursos, ho estudiariem.